

Asia: VN/19726/2023

Vammaispalvelulain voimaantumun siirtäminen

Lausuntopyyntö

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

Kannatatteko uuden vammaispalvelulain voimaantumun siirtämistä ajankohdasta 1.10.2023 uuteen ajankohtaan 1.10.2024?

En osaa sanoa

Halutessanne voitte antaa tiiviit perustelut vastaukselle:

Vammaisfoorumilla on 27 jäsenjärjestöä. Jäsenjärjestöt ovat valtakunnallisia vammaisjärjestöjä. Jokaisella jäsenjärjestöllä on lausunnolla olevaan hallituksen esityksen luonnokseen oma kantansa ja kannat poikkeavat toisistaan. Vammaisfoorumi ei ota kantaa lausuntopyynnön kysymykseen, vaan nostaa esiin asioita, jotka on välttämätöntä ottaa huomioon vammaispalveluista, niiden järjestämistavoista ja rahoituksesta päätettäessä.

Vammaisfoorumi katsoo, että jokaisen vammaisen ihmisen tulee saada yksilöllisen tarpeensa ja elämäntilanteensa mukaiset vammaispalvelut, jotka on myös järjestetty yksilöllisen tarpeen mukaisesti eikä massaratkaisuina. Tässä on muistettava sekä nykyisten vammaispalvelujen käyttäjät että uusien vammaispalvelujen käyttäjät.

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut eivät voi olla säästökohde. Ne ovat käyttäjilleen elintärkeitä mahdollistaen omannäköisen elämän osana yhteiskuntaa. Vammaisfoorumi on erityisen huolissaan esitetyistä hallituksen säästöaikeista ja niihin liittyvästä kattohinnan määrittelystä. Suomen hallitus on määrittelemässä kattohintaa, jonka vammaispalveluiden toimeenpanoon saisi käyttää. Vammaisfoorumi ei hyväksy tätä. Vammaispalvelulain aineellinen sisältö määrittää subjektiiviset oikeudet määrärahoihin sitomattomiksi oikeuksiksi.

Vammaisfoorumi korostaa vammaisvaikutusten arvioinnin (VAVA) tärkeyttä. Vammaisvaikutusten arviointi on vammaisten ihmisten kannalta parasta ennakkollista oikeussuojaa kuten lapsivaikutusten (LAVA) arviointikin. Vaikutusten arvioinneissa ei saa ylikorostua taloudellisten vaikutusten arviointi.

On muistettava, että myös ikääntyneenä voi vammautua ja vammainen ihminen ikääntyy. Palvelutarpeissa voi ilmetä tätä kautta muutoksia, jotka aiheutuvat alun perin vammasta eivätkä ikääntymisestä. Tästä on nykyisin perusteella myös oikeuskäytäntöä.

Vammaisten lasten asemaan tulee lakiuudistuksessa kiinnittää huomiota. Tähän saakka osa lapsista ja heidän perheistään on jäänyt vaille riittäviä palveluja kuten viittomakielen ja kommunikointikeinojen opetusta tai vuoroasumistilanteessa vammaispalveluja kahteen kotiin. Esimerkiksi viittomakielen oppimisessa on varhaislapsuuteen painottuva herkkyyskausi, jonka aikana kielen opetus ja oppiminen tulee aloittaa. Jos tuo herkkyyskausi jää hyödyntämättä, voidaan menettää mahdollisuus uusien taitojen oppimiseen. Tällä voi olla pysyviä vaikutuksia vammaisen lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Hengityshalvausstatuksen omaajien asemaan tulee kiinnittää huomiota. On kohtuutonta, että kyseinen ryhmä elää elämäänsä kotonaan sairaaloiden laitospotilaina.

Vammaispalvelujen tulee tosiasiallisesti mahdollistaa arjen sujuminen, työssäkäynti, opiskelu, perhe-elämä, sosiaalinen elämä sekä yhteiskunnallinen ja poliittinen osallistuminen. Vammaisten ihmisten tulee olla aktiivisia toimijoita ja osallisia. Tämän osallisuuden ja toimijuuden kivijalkana ovat yksilöllisen tarpeen mukaiset ja tosiasiallisesti toimivat vammaispalvelut. Tämä on varmistettava ilman, että vammainen ihminen joutuu kerta toisensa jälkeen selittämään elämäänsä ja arkensa asioita. Vammaton ihminen ei tätä selittämistä joudu tekemään.

Vammaisfoorumi pitää hallituksen esityksen luonnoksessa epätarkkana kohta, jossa siirtymäajan mahdollistamana tarkasteltaisiin hyväksytyin lain muitakin pykälä: ”Lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta teki valiokuntakäsittelyn viime vaiheessa useita muutoksia palvelupykälisiin. Näiden kustannusvaikutuksia ei ollut täsmällisesti mahdollista arvioida... tavoitteena on varata aikaa uuden vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevien säännösmuutosten valmistelulle sekä vaikutusten arvioinnille yhteistyössä tarvittavien asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa. Erityisen tärkeää on arvioida huolellisesti esitettävien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutukset sekä vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen”. Näiden lauseiden vuoksi voidaan pitää todennäköisenä, että palvelupykälä aiotaan muuttaa nimenomaan kustannusvaikutusten mahdollistamiseksi. Vammaispalvelulain vaikutusten arvioinneissa ei saa ylikorostua taloudellisten vaikutusten arviointi, kuten nyt on tehty.

Siirtymäajan pidentäminen erityisen osallisuuden tuen kohdalla ei ole kohtuullista. Erityinen osallisuuden tuki on jo hyväksytyssä siirtymäsäännöksessä asetettu tulevaksi voimaan muuta lakia myöhemmin.

Vammaisfoorumi on huolestunut joidenkin hyvinvointialueiden käytännöistä ottaa RAI käyttöön myös vammaispalveluiden palvelutarpeen arvioinnissa. RAI ei sovellu vammaisten ihmisten toimintakyvyn ja palvelutarpeen arviointiin eikä etenkään sosiaalihuollon erityispalveluihin, koska taustalla on terveydenhuoltoon kuuluva tyypillinen mittarointi. Vammaispalvelulain uudistuksen tarkoituksena oli päästä eroon diagnoosipohjaisuudesta. Vammaisfoorumi ei kannata esim. Siunsoten lausunnossa esiintyvää lausumaa oman säännöksen luomisesta RAI-mittareiden käytölle vammaispalveluiden tarpeen arviointiin yhteneväisesti vanhuspalvelulain kanssa.

On varmistettava, ettei lain voimaantulon lykkääntyminen aiheuta suurempia kustannuksia muualla ns. korjaavissa palveluissa. YK:n vammaisopimus ratifioitiin Suomessa vuonna 2016. Sen nojalla Suomen valtiolla on velvollisuus edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti heidän ihmisoikeuksiensa ja perusvapauksiensa toteutuminen. Yleissopimus takaa vammaiselle henkilölle oikeuden elää itsenäisesti osana yhteisöä. Peruspalveluiden tulee olla hänen saavutettavissaan ja tarvittaessa tulee olla saatavilla myös yksilöllisiä erityispalveluja. Vammaispalvelut ovat näitä erityispalveluja, jotka täydentävät yleisiä sosiaalipalveluja. Kyse on vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja lakisääteisistä palveluista, joista ei voida säästää.

Vammaisfoorumi huomauttaa, että soteuudistuksen yhteydessä päätetystä invalidivähennyksen poistamisesta saatavat tulot tulee kohdentaa vammaispalveluiden järjestämiseen ja laadun kehittämiseen.

Kyröläinen Anni
Vammaisfoorumi ry